

Drets humans

Víctor M. Sánchez Sánchez (coordinador)

Jordi Bonet Pérez (coordinador)

Marco Aparicio Wilhelmi

David Bondia Garcia

Rosa Borge Bravo

Laura Díez Bueso

Laura Feliu i Martínez

David Martínez Zorrilla

Gerardo Pisarello Prados

Jaume Saura i Estapà

XP07/03049/02228

Víctor M. Sánchez Sánchez

Professor agregat de Dret internacional públic i Dret comunitari de la Universitat Oberta de Catalunya.

Jordi Bonet Pérez

Catedràtic de Dret Internacional Públic de la Universitat de Barcelona.

Marco Aparicio Wilhelmi

Professor de Dret constitucional de la Universitat de Girona.

David Bondia García

Professor titular de Dret internacional públic de la Universitat de Barcelona.

Rosa Borge Bravo

Professora agregada de Ciències polítiques i de l'administració dels Estudis de Dret i Ciències Polítiques de la Universitat Oberta de Catalunya.

Laura Díez Bueso

Adjunta al Síndic de Greuges. Professora titular de Dret constitucional de la Universitat de Barcelona.

Laura Feliu i Martínez

Professora titular de Relacions internacionals de la Universitat Autònoma de Barcelona.

David Martínez Zorrilla

Professor de Filosofia del dret de la Universitat Oberta de Catalunya. Professor associat de l'àrea de Filosofia del Dret de la UPF.

Gerardo Pisarello Prados

Professor de Dret constitucional de la Universitat de Barcelona.

Jaume Saura i Estapà

Professor titular de Dret internacional públic de la Universitat de Barcelona. President de l'Institut de Drets Humans de Catalunya.

Segona edició: febrer 2008

© Marco Aparicio Wilhelmi, Jordi Bonet Pérez, David Bondia García, Rosa Borge Bravo, Laura Díez Bueso, Laura Feliu Martínez, David Martínez Zorrilla, Gerardo Pisarello Prados, Víctor M. Sánchez Sánchez, Jaume Saura Estapà

Tots els drets reservats

© d'aquesta edició, FUOC, 2008

Av. Tibidabo, 39-43, 08035 Barcelona

Disseny: Manel Andreu

Realització editorial: Eureka Media, SL

Dipòsit legal: B-4.766-2008

Cap part d'aquesta publicació, incloent-hi el disseny general i la coberta, no pot ser copiada, reproduïda, emmagatzemada o transmesa de cap manera ni per cap mitjà, tant si és elèctric com químic, mecànic, òptic, de gravació, de fotocòpia o per altres mètodes, sense l'autorització prèvia per escrit dels titulars del copyright.

Introducció

El 10 de desembre del 1948, l'Assemblea General de les Nacions Unides va proclamar la Declaració universal de drets humans (DUDH). En el seu preàmbul, l'òrgan més representatiu de la comunitat internacional en el seu conjunt afirmava que la llibertat, la justícia i la pau al món tenen per base el reconeixement de la **dignitat intrínseca i dels drets iguals i inalienables** de tots els membres de la família humana.

El mateix text impulsava un mandat moral per a totes les institucions públiques i privades. Els drets humans recollits en la DUDH havien de servir com a ideal comú de tots els pobles i nacions que s'havien d'esforçar:

"[...] a fi que tant els individus com les institucions, inspirant-se constantment en ella, promoguin, mitjançant l'ensenyament i l'educació, el respecte a aquests drets i llibertats, i assegurin, per mesures progressives de caràcter nacional i internacional, el seu reconeixement i la seva aplicació universals i efectius."

Els Estudis de Dret i Ciències Polítiques de la Universitat Oberta de Catalunya (UOC), en col·laboració amb l'Institut de Drets Humans de Barcelona, han volgut fer present aquell mandat amb la creació de **l'assignatura de Drets humans** i la redacció del material didàctic que ara es presenta.

Els drets humans ja formaven part, fragmentàriament, de la docència d'altres assignatures, *Dret internacional públic* i *Dret constitucional*. Però nombrosos aspectes de relleu en el seu ensenyament superaven en molts aspectes els paràmetres de referència de les dues disciplines. No obstant això, la seva incorporació en aquestes assignatures ha complert amb escriure una altra finalitat: suscitar entre els seus estudiants la curiositat intel·lectual.

En diferents cursos, els Estudis de Dret i Ciències Polítiques han rebut mostres del seu interès per adquirir coneixements més profunds en qüestions relatives a la promoció i protecció dels drets humans que no es podien satisfer per mitjà d'aquelles assignatures pel seu caràcter generalista.

Aquest material té altres peculiaritats que convé anticipar. L'assignatura de *Drets humans* formava part del programa de Dret i del programa de Ciències Polítiques. Sempre va ser la voluntat dels seus impulsors, per tant, dotar-la d'un **contingut i metodologia multidisciplinària** i, per això, se'n va encarregar l'autoria a experts d'una o altra disciplina, en funció de la temàtica.

Fora d'això, com que el sistema actual d'ensenyament universitari permet també que estudiants d'altres disciplines diferents del dret i de les ciències polítiques incorporin al seu itinerari curricular assignatures d'altres plans d'estudi, donada la gran sensibilitat existent cap a la matèria, es va creure oportú fer

accessibles els seus continguts a qualsevol universitari. Tots els autors han fet un esforç afegit per a aconseguir l'equilibri just entre l'accessibilitat dels seus continguts i la propietat acadèmica imprescindible.

La sistemàtica seguida respecte del contingut és la següent. El material està dividit en quatre parts, cada una amb tres mòduls en el seu interior.

1) La primera, sota el títol **Introducció als drets humans**, té per objectiu presentar una visió històrica de l'evolució de la protecció dels drets humans des d'una perspectiva filosòfica, política i jurídica; aclarir certes nocions prèvies essencials per a poder aprofundir en la matèria i descriure el procés d'internacionalització dels drets operat des de mitjan segle XX.

2) La segona, **Sistemes de protecció jurídica dels drets humans**, té un caràcter eminentment jurídic. Descriu i analitza el sistema jurídic espanyol de garantia dels drets humans, el sistema universal de protecció dels drets humans, impulsat per l'Organització de les Nacions Unides (ONU), i el model més avançat de protecció internacional regional dels drets humans que gira entorn del Tribunal Europeu de Drets Humans.

3) La tercera, **Mecanismes d'acció social i política per a promoure i protegir els drets humans**, retorna a un pla multidisciplinari per a abordar qüestions com ara:

a) La relació entre els sistemes polítics democràtics i els drets humans.

b) El paper dels mitjans de comunicació en la seva promoció.

c) Els mecanismes i límits que tenen els estats per a promoure els drets humans per mitjà de la seva política exterior.

4) La part quarta i final, recull tres polèmics temes d'actualitat que poden ser identificats com a **Nous reptes per als drets humans el segle XXI**:

a) El desafiament de la seva extensió a col·lectius llargament discriminats per raons tradicionals, religioses o culturals.

b) L'assoliment d'una globalització que no perjudiqui la justícia social.

c) Les amenaces que el desenvolupament de la biotecnologia posa a la concepció mateixa de l'ésser humà com a tal.

Objectius

L'assignatura està enfocada substantivament i metodològicament a aconseguir els objectius següents:

- 1.** Construir una visió panoràmica del tema dels drets humans des d'una perspectiva jurídica, política i social.
- 2.** Entendre que els drets humans en sentit jurídic són una creació social i que, per tant, el seu contingut i abast evoluciona amb el temps.
- 3.** Comprendre com i per què les diferències existents de tipus ideològic, cultural, etc. determinen la fragmentació de les formes públiques d'abordar la protecció dels drets humans.
- 4.** Conèixer el conjunt de mecanismes existents d'acció jurídica, política i social per a la promoció i protecció dels drets humans.
- 5.** Descobrir les limitacions que tenen la pluralitat d'instruments nacionals i internacionals de protecció jurídica dels drets humans existents.
- 6.** Reflexionar críticament sobre alguns dels problemes més actuals a què s'enfronta l'evolució dels drets humans.
- 7.** Desenvolupar habilitats que permetin construir el coneixement de manera descriptiva, analítica i prescriptiva (sistematització de continguts, anàlisi comparativa, anàlisi valorativa, solució de casos, etc.).

Continguts

Mòdul didàctic 1

Història i evolució de la protecció dels drets humans

Jordi Bonet Pérez

1. Orígens i antecedents
2. Les revolucions Americana i Francesa
3. La lluita pels drets humans durant el segle XIX
4. L'evolució dels drets humans durant el segle XX
5. Qüestions actuals relacionades amb l'efectivitat dels drets humans

Mòdul didàctic 2

Els fonaments teòrics dels drets humans

David Martínez Zorrilla

1. Història enfront de fonaments
2. Pressupòsits conceptuals de les teories de fonamentació dels drets humans
3. El fonament dels drets humans a John Rawls
4. El fonament dels drets humans a Carlos Nino
5. Consideracions finals

Mòdul didàctic 3

El procés d'internacionalització dels drets humans

Jaume Saura i Estapà

1. Antecedents
2. Els drets humans a la Carta de les Nacions Unides
3. La Declaració universal de drets humans
4. Desenvolupament normatiu de la Declaració universal
5. Universalitat dels drets humans i relativisme cultural
6. Annex

Mòdul didàctic 4

Els drets humans i les seves garanties: nocions bàsiques

Marco Aparicio Wilhelmi i Gerardo Pisarello Prados

1. De què es parla quan es parla de drets?
2. La titularitat dels drets
3. Drets humans i drets fonamentals: raons per a una distinció
4. Els drets fonamentals i les seves garanties

Mòdul didàctic 5

La garantia dels drets en l'ordenament jurídic espanyol

Laura Díez Bueso

1. Consideracions generals
2. Les garanties no jurisdiccionals
3. Les garanties jurisdiccionals

4. Suspensió dels drets

Mòdul didàctic 6

El sistema de les Nacions Unides de protecció dels drets humans

Jaume Saura i Estapà

1. Els òrgans competents
2. Els mecanismes convencionals
3. Els mecanismes no convencionals

Mòdul didàctic 7

El sistema europeu de protecció dels drets humans

David Bondia Garcia

1. La protecció dels drets humans en el marc del Consell d'Europa
2. La importància del Conveni europeu de drets humans per a l'esdevenir dels drets humans
3. Els drets garantits en el Conveni europeu de drets humans i en els protocols addicionals
4. El mecanisme de garantia establert en el Conveni europeu de drets humans després de la reforma del 1998
5. La competència i els requisits d'admissibilitat de les demandes davant del Tribunal Europeu de Drets Humans
6. La interpretació del Conveni europeu de drets humans pel Tribunal Europeu de Drets Humans
7. Naturalesa, efectes i execució de les sentències del Tribunal Europeu de Drets Humans

Mòdul didàctic 8

Democràcia, drets humans i societat civil

David Bondia Garcia

1. La democràcia com a sistema d'organització política i social
2. Els drets humans en el context de la societat democràtica
3. Els drets i les llibertats reconeguts a tota persona en un règim democràtic
4. Els drets humans i la societat civil

Mòdul didàctic 9

Mitjans de comunicació social i drets humans

Jordi Bonet Pérez

1. La funció social de la informació i la responsabilitat social dels mitjans de comunicació social
2. La informació sobre drets humans
3. El respecte dels drets humans de les persones en el procés comunicatiu
4. La incidència de les tecnologies de la informació i de la comunicació en la funció social de la informació

Mòdul didàctic 10

L'acció exterior dels estats en matèria de drets humans

Laura Feliu i Martínez

1. Política exterior i ètica: el debat
2. La inclusió de la promoció dels drets humans entre els objectius de la política exterior
3. El control de la política exterior
4. Els models de promoció i els seus instruments
5. Els impulsors de la promoció dels drets humans
6. La pràctica internacional i les seves problemàtiques

Mòdul didàctic 11

Els drets humans aplicats a nous col·lectius: dones i homosexuals

Rosa Borge Bravo

1. Dones
2. Homosexuals

Mòdul didàctic 12

Globalització i drets socials

Víctor M. Sánchez Sánchez

1. La tensió entre globalització i drets socials
2. Instruments universals per a la promoció i garantia dels drets socials
3. Instruments regionals per a promoure i garantir els drets socials
4. L'acció unilateral dels estats: condicionalitat social
5. L'acció privada: empreses multinacionals i organitzacions no governamentals
6. Reflexions finals: cap a un govern global dels drets socials

Bibliografia

Alexy, R. (1994). *Los derechos fundamentales* (traducció al castellà d'E. Garzón Valdés). Madrid: Centro de Estudios Constitucionales.

Barrère, M. A. (2002). "Igualdad y "discriminación positiva": Un esbozo de análisis teórico-conceptual". A: A. García Inda; E. Lombardo (coord.). *Género y derechos humanos* (pàg. 15-35). Saragossa: Mira Editores.

Carrillo Salcedo, J. A. (1998). *Dignidad frente a barbarie*. Madrid: Trotta.

Carrillo Salcedo, J. A. (2003). *El Convenio Europeo de Derechos Humanos*. Madrid: Tecnos.

Casado, M. (comp.) (2002). *El Alzheimer: problemas éticos y jurídicos*. València: Tirant lo Blanch.

De Cabo, A.; Pisarello, G. (ed.) (2001). *Los fundamentos de los derechos fundamentales*. Madrid: Trotta.

Diversos autores (2004). *Teoría general de los derechos fundamentales en la Constitución española de 1978*. Madrid: Tecnos.

Falk, R. (2000). *Human Rights Horizons: The Pursuit of Justice in a Globalizing World*. Nova York: Routledge.

Hepple, B. (2005). *Labor laws and global trade*. Oxford i Portland: Hart Publishing.

Martín Retortillo, L.; Otto Pardo, I. (1992). *Derechos fundamentales y Constitución*. Madrid: Civitas.

Méndez, V. (2002). *Sobre morir: eutanasias, derechos, razones*. Madrid: Trotta.

Peces Barba, G. (2004). *Lecciones de Derechos Fundamentales*. Madrid: Dykinson, SL.

Pérez Luño, A. E. (2005). *Los derechos fundamentales* (8a. edició). Madrid: Tecnos.

Prats, E. (coord.) (2004). *Ética de la información*. Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya.

Truyol y Serra, A. (1982-2003). *Los derechos humanos*. (3a. edició). Madrid: Tecnos.

Villán Durán, C. (2002). *Curso de Derecho internacional de los derechos humanos* (pàg. 63-84). Madrid: Trotta.

